

KONFERENCE 2013
EVALUACE PRO BUDOUCNOST

Evaluace průřezových témat

Daniel Svoboda

28. 5. 2013

Úvod

Busanské partnerství pro efektivní rozvojovou spolupráci potvrdilo, že odstraňování chudoby a nerovností je hlavní současnou výzvou a že všichni rozvojoví aktéři musí sdílet společné principy související s mezinárodními závazky o dodržování lidských práv, rovnosti mezi muži a ženami, ochraně životního prostředí, či podpoře postižených. Tyto závazky jsou klíčové pro udržitelný rozvoj.

Úvod

Hodnocení rozvojových cílů a dopadů musí ověřovat udržitelné přínosy pro cílové skupiny, bez ohledu na to, zda se jedná o místní nebo mezinárodní rozvoj.

Udržitelný úspěch všech rozvojových intervencí závisí na čtyřech hlavních pilířích:

1. **Uznání** lidských práv a potřeb v rozvojových politikách
2. Efektivní **prosazování** těchto politik
3. **Podpora** příznivého prostředí pro přímé zapojení všech rozvojových aktérů
4. **Posilování** demokratického vlastnictví rozvojových politik a intervencí

Úvod

Bez ohledu na sektorové zaměření rozvojových intervencí existuje řada průřezových aspektů, které ovlivňují jejich úspěšnost (udržitelnost). Mezi tyto aspekty patří zejména:

- 1. Dodržování lidských práv (human right-based approaches) a dobrá správa věcí veřejných (good governance)**
- 2. Demokratické vlastnictví rozvojových intervencí (ownership)**
- 3. Rovnost mezi muži a ženami, mezi lidmi obecně (equality)**
- 4. Environmentální udržitelnost (environmental sustainability)**
- 5. Budování kapacit – vzdělávání a posilování rolí (capacity building, empowerment)**

Úvod

Hodnocení průřezových aspektů/témat je často formální a pokrývá obvykle pouze úroveň vstupů a aktivit:

- 1. Dodržování lidských práv je ztotožňováno s podpisem mezinárodních deklarací (a nedodržovanými závazky)**
- 2. Ownership je nahrazován seznamováním cílových skupin s intervencemi (nebo souladem s vládními strategiemi)**
- 3. Rovnost mezi muži a ženami se měří účastí na aktivitách**
- 4. Environmentální udržitelnost je monitorována emisemi CO₂**
- 5. Vzdělávání je hodnoceno podle účasti na školeních...**

Úvod

První zákon ekologie:
Všechno souvisí se vším

První zákon úspěšného rozvoje:
Rozvojové intervence mohou být hodnoceny jako úspěšné pouze tehdy, pokud přispívají k pozitivním změnám v životě lidí...

Průřezové úrovně průřezových témat

Při evaluacích je nutné sledovat všechny čtyři pilíře:

- **Rozpoznání** a uznání problémů a závazků
- **Prosazování** plnění závazků (souvisejících s potřebami, zaměřených na skutečnou změnu a na cílové skupiny)
- **Podpora** zapojení cílových skupin (dostatečný záběr intervence, podpora kapacit, sledování dopadů)
- **Posilování** sebedůvěry a skutečného vlastnictví (přímé zapojení cílových skupin ve všech fázích intervence, včetně evaluace)

1. Lidská práva a dobrá správa věcí veřejných

**Existují závazky? Proč ano, proč ne? Čeho se týkají?
Existuje systém řešení stížností a doporučení?**

Jsou závazky naplňovány? Proč ano, proč ne? Existují nespravedlivé podmínky limitující přístup některých skupin? Přispívají dané závazky k odstranění problémů?

Jaké je zapojení cílových skupin? Změnila se situace na základě intervence? Jaké jsou skutečné dopady?

Kdo rozhoduje o prioritách? Přetrvává diskriminace? Jsou cílové skupiny připraveny naplňovat svá práva?

1. Lidská práva a dobrá správa věcí veřejných – doporučení pro evaluace

Je třeba sledovat **míru chápání** relevantních práv, ať už jde o základní lidská práva (ekonomická, sociální, politická...) nebo práva skupinová (např. svobodu shromažďování, svobodu vyjadřování) a **zájem** cílových skupin o jejich prosazování.

Dále je třeba se zaměřit na projevy **potlačování** těchto práv a na příčiny těchto projevů.

U správy věcí veřejných je třeba hodnotit míru **zapojení** veřejnosti a **odpovědnost** ze strany institucí.

2. Ownership

Jsou obyvatelé zapojeni do přípravy vládních strategií nebo rozvojových intervencí? A jak?

Jsou strategie naplňovány? Odpovídají prioritním problémům cílových skupin?

Zahrnují dané strategie také osvětové a vzdělávací programy? Jak je podporováno zapojení cílových skupin? Podílí se cílové skupiny na hodnocení dopadů?

Jaký mají cílové skupiny vliv na rozhodování o prioritách? Realizují nějaké vlastní související iniciativy?

2. Ownership – doporučení pro evaluace

Cílové skupiny musí být aktivně zapojeny do evaluací, je nutné využívat **participativní metody**.

Dotazníky neznamenaají participaci, ptejte se lidí na jejich **vlastní otázky!**

3. Gender

Jsou principy rovnosti zahrnuty ve vládních dokumentech?

Jak jsou prosazovány principy genderové rovnosti v praxi?

Jaké jsou hlavní problémy a jejich příčiny? Hlavní překážky?

Existují programy pro podporu vyloučených skupin? Jak je podporováno zapojení žen a mužů (dívek a chlapců)?

Změnilo se chování společnosti na základě realizované intervence? Kdo stanovuje indikátory?

Jsou cílové skupiny připraveny reagovat na případy diskriminace? Jsou schopny formulovat své priority?

3. Gender – stávající indikátory

Miléniový rozvojový cíl č. 3 “Podpora rovnosti mezi ženami a muži a posilování žen” má 3 indikátory:

3.1 Poměr dívek a chlapců na jednotlivých vzdělávacích úrovních

3.2 Podíl zaměstnaných žen v nezemědělském sektoru

3.3 Podíl žen v národních parlamentech

3. Gender – stávající indikátory

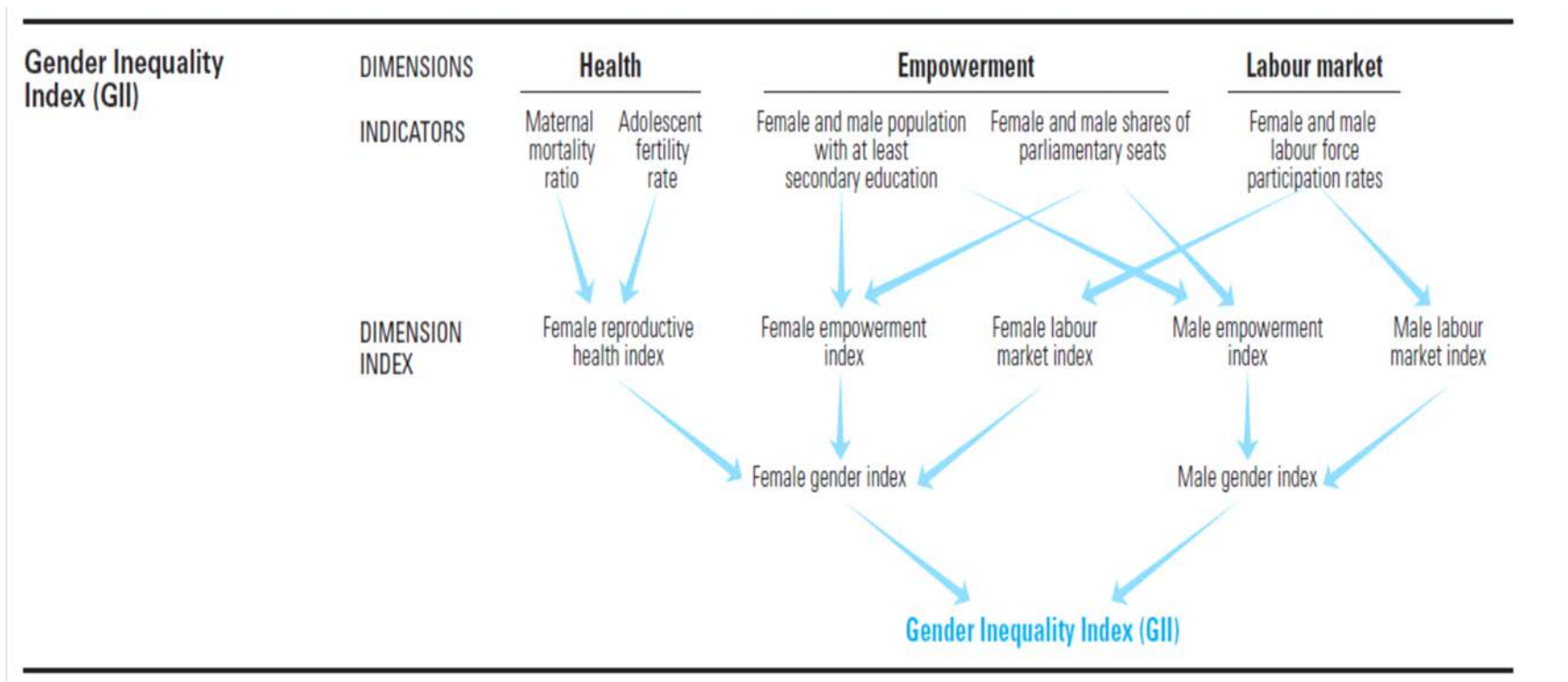
Ale: měření **školní docházky** neidentifikuje příčiny, proč některé děti nenavštěvují školu, ani kvalitu vzdělávání, ani možnost uplatnění vzdělávání v reálném životě. Tento indikátor nemá ani žádné ambice odstraňovat bariéry...

Měření **zaměstnanosti** nepopisuje motivace (zaměstnavatelů a zaměstnanců/žen) ani pozitivní a negativní dopady (na zdraví, rodinný život, využití času). Nezaměřuje se ani na pracovní příležitosti...

Podíl míst v národním parlamentu neměří ani motivaci žen ani kvalitu demokracie (kvalitu a roli parlamentu).

3. Gender – stávající indikátory

Gender Inequality Index kombinuje indikátory pro ženy a muže v aspektech zdraví, posilování rolí a pracovního trhu.

3. Gender – stávající indikátory

Ale: pro dva ženské indikátory pro zdraví (mateřská úmrtnost a těhotnost dospívajících) neexistuje srovnatelný indikátor pro muže. Pokud nejsou srovnatelná vstupní data, nelze z nich vytvořit objektivní srovnávací indikátor!

Indikátorem pro posilování rolí je počet míst v parlamentu. Tento indikátor nezahrnuje informaci o tom, jaké procento mužů a žen chce opravdu tuto práci. Stejně bychom mohli monitorovat zastoupení mužů a žen v jiných sektorech a vždy bychom dostali úplně jiný výsledek – podle toho, jaký výsledek bychom chtěli.

3. Gender – stávající indikátory

Komplexnost problematiky gender zahrnuje řadu propojených aspektů a týká se mnoha aktérů:

- **Mateřská úmrtnost** určitě potřebuje efektivní intervence, ať už jde o zdravotní služby nebo osvětu. Tyto intervence musí primárně mířit na ženy, ale musí také pracovat s rodinami, komunitami a vládami.
- Problematika **těhotnosti nezletilých** potřebuje mnoho osvěty mezi dívkami i chlapci, ale také politickou práci – zejména v zemích, kde má otázka lidské důstojnosti nízkou politickou podporu.

3. Gender – doporučení pro evaluace

Intervence v oblasti gender musí být zaměřeny na **odstraňování vnějších a vnitřních překážek**.

Nejdůležitější indikátor by měl reflektovat **vzájemný respekt** mezi muži a ženami, chlapci a dívkami. Náhradní (proxy) indikátory těžkou mohou rozeznat lidské pocity...

Důležité je hodnotit **spokojenost** lidí s jejich rolemi, rozeznat, co opravdu chtějí nebo nechtějí, a zda znají a chápou vlastní šance a odpovědnosti.

Vzdělání, sebedůvěra a poučení se z vlastních zkušeností jsou pak klíčovými předpoklady.

4. Životní prostředí – nejde jen o emise a odpady

Je intervence v souladu s ekologickou legislativou? Jaká je kvalita této legislativy? Je shodně uplatňována pro všechny subjekty? Odhaluje intervence nějaké její nedostatky?

Má intervence nějaké přímé nebo nepřímé dopady na kvalitu životního prostředí (či lidské zdraví)?

Jaké je povědomí o souladu environmentálního, sociálního a ekonomického pilíře udržitelného rozvoje? Zvažuje intervence alternativy z hlediska životního prostředí?

Mají cílové skupiny zájem o kvalitu prostředí, ve kterém žijí a pracují? Jsou si vědomy všech souvislostí?

4. Životní prostředí – doporučení pro evaluace

Je potřeba se zaměřovat na **souvislosti** mezi environmentálním, sociálním a ekonomickým pilířem udržitelného rozvoje a také na vztahy mezi kvalitou životního prostředí a lidským zdravím.

Životní prostředí je nutné chápat v širším slova smyslu jako **prostředí pro život** – každá intervence se v nějakém prostředí odehrává a zapojení aktéři by o jeho kvalitu měli mít zájem a nést za něj jistou odpovědnost.

5. Vzdělávání

Zahrnuje intervence prvky vzdělávání a posilování kapacit?

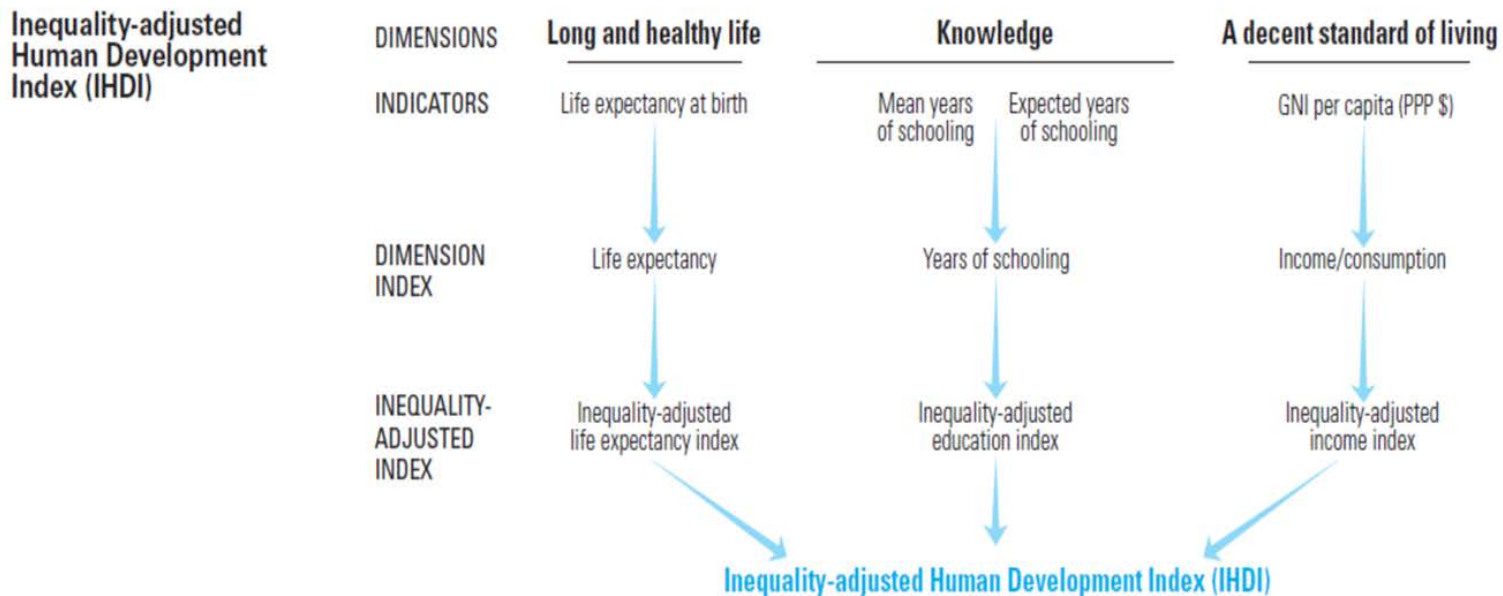
Jaká je kvalita poskytovaného vzdělávání? Pro koho je toto vzdělávání dostupné? V čem spočívají hlavní překážky?

Zaměřuje se intervence na odstraňování překážek (sociálních, ekonomických, bezpečnostních, kulturních...) pro vzdělávání? Pomáhá vzdělání k lepšímu uplatnění?

Mají cílové skupiny motivaci rozšiřovat své vzdělání? Je umožněno další vzdělávání po ukončení intervence? Jsou již k dispozici dostatečné kapacity pro další rozvoj?

5. Vzdělávání – současné indikátory

Inequality-adjusted Human Development Index pracuje se třemi relevantními dimensemi: i) dlouhý a zdravý život, ii) znalosti, a iii) slušný standard života.

5. Vzdělávání – současné indikátory

Ale: více let ve škole neznamená lepší vzdělání a lepší vzdělání automaticky neznamená šťastnější život.

Intervence nesmí skončit na úrovni základního vzdělání; musí se zaměřit také na bezpečnost, výdělečné aktivity rodin a na možnost využití vzdělání – příležitost a schopnost pokračovat ve vzdělávání nebo šanci pro a odpovědnost za výběr odpovídající a slušné práce.

Problematika se netýká jen dětí, učitelů, komunit či místních vlád, ale také soukromého sektoru.

5. Vzdělávání – doporučení pro evaluace

Vzdělání je pouze příležitostí resp. nástrojem pro možnost lepšího životního uplatnění, nikoliv konečným cílem. Evaluace by proto měly hodnotit **cíle a dopady intervence v celkovém kontextu** – od motivací a překážek pro vzdělávání, přes jeho kvalitu, až po možnosti reálného uplatnění dosaženého vzdělání.

Závěry

Indikátory úspěchu musí reflektovat úroveň cílů a dopadů (změny chování, motivací, podmínek), bez ohledu na to, jak složitý je jejich monitoring.

Změny chování a přístupů ani pocity štěstí nemohou být vnuceny zvenku – osvícenými vládami, donory nebo neziskovými organizacemi.

Cílové skupiny jsou klíčovými aktéry a musí se podílet na stanovení priorit, na implementaci rozvojových intervencí a na hodnocení a udržování přínosů.

KONFERENCE 2013
EVALUACE PRO BUDOUCNOST

Děkuji za pozornost

Daniel Svoboda
svoboda@dww.cz